

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:51
sssjournal.com

pp.6883-6890
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 08/10/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/12/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.12.2019

HAYVAN-OLUŞ: DELEUZYEN VE GUATTARİCİ PERSPEKTİFTEN HAREKETLE YENİ BİR YAŞAM DÜNYASI İNŞA EDİLEBİLİR Mİ?

ANIMAL-BECOMING: CAN A NEW WORLD OF LIFE BE BUILT FROM THE DELEUZIAN AND GUATTARIAN PERSPECTIVE?

Dr. Öğretim Üyesi Mustafa SOLMAZ

İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi. Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Malatya/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1939>

Reference : Solmaz, M. (2019). "Hayvan-Oluş: Deleuzyen ve Guattarici Perspektiften Hareketle Yeni Bir Yaşam Dünyası İnşa Edilebilir Mi?", International Social Sciences Studies Journal, 5(51): 6883-6890.

ÖZ

Deleuze ve Guattari'nin "hayvan-oluş" kavramından hareketle yeni bir toplumsal duyarlılığın ve yaşama alanının inşa edilip-edilemeyeceği araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bunun için Deleuze ve Guattari ile onlar üzerine yazılmış kitaplara, makalelere müracaat edilmiştir. Yöntem açısından nitel bir çalışma yapılmıştır ve içerik analizine müracaat edilmiştir. Hayvan-oluşun her şeyden önce düşünceyi bir göçebe-kuvvete dönüştürmekle mümkün olacağı anlaşılmıştır. Düşünceyi göçebe kuvvete dönüştürmenin insan ve diğer canlılar arasındaki ayrımları ortadan kaldırmak, bir ayrımsızlaşma noktası tesis etmek için elverişli bir nokta olduğu tespit edilmiştir. Bu ayrımsızlaşma noktasının ise yoğunluklar ve bu yoğunlukların kapasiteleri olduğu anlaşılmıştır. Yoğunluklar ve onların kapasiteleri vasıtasıyla heterojen unsurların bir arada yaşayabilecekleri bir yaşama alanının toplum değil, düzenleme olduğu fark edilmiştir. Düzenleme ile toplum ile doğa arasındaki farkın ortadan kalkmasının mümkün olduğu bunun için de heterojen varlıklar arasındaki ilişkilerin "dayanıklılık" zemininde temellendirilmeleri gerektiği tespit edilmiştir. Ancak bu şekilde karşılaşmış olduğumuz güçlüklerin altından kalkabileceğimiz ve aksi şekilde hareket etmemiz durumunda ise yeterli bir çözüme ulaşamayacağımız sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deleuze, Guattari, hayvan-oluş, yoğunluk.

ABSTRACT

The aim of the research is whether a new social sensitivity and living space can be built from Deleuze and Guattari's concept of "animal-becoming". For this purpose, it is applied to Deleuze and Guattari and books and articles were written on them. A qualitative study was done in terms of method and content analysis was applied. It was understood that animal-becoming would be possible first of all by transforming thought into a nomad-force. It was determined that turning thought into nomadic force is a convenient point to eliminate the distinctions between human beings and other living things and to establish a point of unseparation. That this unseparation point means densities and capacities of these densities was understood. Through densities and their capacities, it has been realized that a living space where heterogeneous elements can live together is not society but assemblage. With the assemblage, it is determined that it is possible to eliminate the difference between society and nature and that the relations between heterogeneous beings should be based on "endurance". It has been concluded that only this way we can overcome the difficulties we face in this way and that if we act otherwise, we will not reach a sufficient solution.

Keywords: Deleuze, Guattari, animal-becoming, density.

1. GİRİŞ

Her geçen gün hayvanlara yönelik artan insanlık-dışı muamelelere rastlıyoruz. Hayvanlara yönelik çeşitli işkencelerin ya da katliamların yapıldığını öğreniyoruz ve şaşırıyoruz. Acaba bu masum canlılar mı hayvan, yoksa onlara akla hayale gelmeyen işkenceleri uygulayanlar mı asıl hayvan diye sormadan edemiyoruz.

Sırf insan olmadıkları için mi onlara bu davranışları reva görüyoruz? Bir akla ve ruha sahip olmadıkları için mi onları hoş görüyoruz. Bir dilleri olmadığı için daha doğrusu bizim tarafımızdan anlaşılabilir bir dile sahip olmadıkları için bizleri şikâyet edemeyeceklerini düşündüğümüzden dolayı mı tüm bunları yapıyoruz? Hakikaten nedenin ne olduğunu bilmiyoruz.

İşte bu çalışma böylesi acımasız davranışların nedenlerinin neler olduğunu gösteremese de en azından hayvanlara yönelik bakışımızda ufak da olsa bir değişikliğin gerçekleşmesini amaçlamaktadır. Bunun için hayvanlar ve diğer canlılarla insanlar arasında ayırım çizgileri çekmek yerine, ortaklıklar tespit etmeye çalışmaktadır. Belki bu şekilde onlarla benzer yönlerimizi görür ve onlara kendimizi daha yakın hissedebiliriz.

2. DESCARTESÇİ VE SPİNOZACI ÖZNE

Platon'dan ve Aristoteles'ten farklı bağlamlarda bahsetse de özne sorunu açısından Descartes, Spinoza gibi düşünürlerden sonrasına eğilen Deleuze ve Guattari'ye göre Descartes'in özne anlayışı yeterli değildir. Descartes alışıldık anlamıyla bütün şüpheleri ortadan kaldırmak ve sarsılmaz bir temel bulmak için öncelikle kendisini, sonra Tanrı'yı ve dünyanın varlığını kanıtlamaya çalışmıştır. Bütün şüphelerden uzak ve sarsılmaz olan bu temel ise ona göre “şüphe etme” ediminin kendisidir. Özne, bütün her şeyden şüphe etmektedir, bu elimizde olan kesin bir bilgidir. Şüphe etme edimi ise ancak bir düşünme faaliyetinin sonucunda açığa çıkabilir. O zaman elimizde ikinci olan kesin veri, düşünüyor olmaktır. Düşünmek için ise var olmak gerekir, var olmayan bir varlık düşünemez. Üçüncü olan kesin bilgimiz ise var olmaktır. Üç veriyi birleştirirsek; şüphe ediyorum, bu edim ancak düşünmek sayesinde var olabilir, düşünmek de zorunlu olarak bir var olmayı gerektirir. “Düşünüyorum öyleyse varım hakikatinin şüphecilerin en acayip varsayımlarının bile sarsmaya gücü yetmeyecek derecede sağlam ve güvenilir olduğunu görerek, bu hakikati aradığım felsefenin ilk ilkesi olarak kabul etmeye tereddütsüz karar verdim” (Descartes, 1984: 32-33). Descartes'in özneyi temellendirmesinde söz konusu olan eksiklik onu yalnızca bir edimle, düşünmeyle tanımlamasıdır. Bu durum ise düşünme dışındaki diğer tüm edimlerin geri planda kalmalarına yol açar. Fakat özne yalnızca düşünen bir varlık değildir aynı zamanda onun duyguları da vardır. Deleuze'un Descartes'in özne anlayışında karşı çıktığı en önemli şey, onda duygulara yeterince yer verilmemesidir. Deleuze hiçbir düşünce ediminin duygulardan/duygulanımlardan bağımsız olarak gerçekleşeceğini düşünmez. The cogito (düşünen özne) hiçbir şekilde kendinde bir kanıt, aşikâr bir delil olamaz ve duygular daha ileri koşullara, nedenlere dayanır. Deleuze düşünen öznenin yetersiz olduğuna bizleri inandırmak için sanata, edebiyata ve sinemaya yönelir, onlara ağırlık verir. Her ne zaman saf düşünce, saf temsil söz konusu edilse Deleuze sanatın dışavurumu olan duygulara/duygulanımlara yer verir. Duygular/duygulanımlar bir temsil içerisinde özdeleştirmeye direnirler, onlar daha çok yoğunluklara gönderimde bulunurlar (Williams, 2010: 52).

“Filozoflar, içimizde çırpışan duyguları, insanların kendi hatalarıyla içine düştükleri kötülükler olarak düşünürler, işte bu yüzden, onları alaya almayı, onlara hayıflanmayı, onları kınamayı ya da daha ahlaki görünmek istediklerinde onlardan nefret etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir.” diyen Spinoza (2009: 11)'nin özne anlayışında açık ki duyguların/duygulanımların büyük bir yeri vardır. Dahası Deleuze Spinoza'da duygu ile duygulanımın aynı şey olmadığından bahseder. Duygu, hiçbir temsili karaktere sahip değilken her duygulanış bir fikri varsayar. Fikir ise temsildir; şeylerin temsildir. Her ne kadar duygunun nesnesi temsilin nesnesi olsa da ve bu nesne bir idea içinde verilmiş olsa bile duygunun kendisinin hiçbir şekilde temsili bir karakteri yoktur (Çalıcı, 2012: 43-44). Spinoza için sevinçli ve kederli duygulanışlar olmak üzere iki tür duygulanış vardır, bunlardan birincisi yetkinliğe ulaşmayı sağlarken; ikincisi ise yetkinliğin azalmasına, boyun eğmeye neden olur.

Duygulanış bir cismin, bir beden, başka bir cismin eylemine maruz kaldığındaki durumdur. Ne demektir bu? ‘Güneşi üzerimde hissediyorum’, ya da ‘üzerime konuyor bir güneş ışını’; bu bedenimizin bir duygulanışıdır. Nedir bedenimizin duygulanışı? Elbette güneş değil ama güneşin bizim üzerimizdeki etkisidir (Çalıcı, 2012: 44). Spinoza'nın sorununun gücü buradan gelmektedir: Bir beden ne yapabilir? Hangi etkilere sahiptir? Etkiler oluşlardır. Bazen bizim eylem gücümüzü azalttığı ölçüde bizi zayıflatırlar

ve (keder) ilişkilerimizi bozarlar, bazen ise gücümüzü arttırarak bizi daha yüksek ve geniş bir bireye taşıyarak daha güçlü kılarlar (sevinç) (Deleuze ve Parnet, 1990: 88).

3. KANTÇI ÖZNE

Farklı bedenlerden ve onların deneyimlerinden bahseden Spinoza'dan farklı olarak Kant, insan zihnine, onun deneyimlerine yönelir. Kant'ın yaptığı şey deneyimi insanla sınırlandırmaktır, bu deneyimden diğer bedenleri ve canlıları dışlayacak şekilde, mümkün deneyimin koşullarını tespit etmektir. Mümkün deneyimin koşullarının neler olduğunu görmek için öncelikle Deleuze'ün *Difference and Repetition*'unda önemle işlenen Kantçı sentezlerin neler olduğunu öğrenmeye ihtiyacımız var. Bu eserde Deleuze Kant'ın üç sentezinden bahseder. Kant'a göre bizim zamandan ve mekândan oluşan deneyimlenen dünyamız, alımlanmış izlenimleri bir düzen içerisinde bağlantılandıran yani onların sentezini yapan bir özne olduğu için mümkündür. Deleuze ise aksini savunur, ona göre sentez yapan bir özne yoktur. Daha ziyade öznelerin kendilerinden oluştuğu sentezler vardır. Bu özneler ise kişiler değildir fakat bağlantılardan oluşan görelî sabit noktalar, "larval özneler"dir (Colebrook, 2010: 80).

Sentezin ilk yönü Kant'ın "parçaların kavranmasının ardışık sentezi" adını verdiği şeydir. Her şey bir çoğulluk içerisinde var olur ve bir parçalar çoğulluğunu içerir. Bu parçaları algılıyorum, gözlerim şeyi kat ediyorlar. Ardışıklık benim alımlamamdadır, şeyde yani fenomende değildir. Mekânın ve zamanın parçalarını belirleyen sentezin birinci görünümü alımlamanın sentezidir. Bu sayede bir mekânın parçalarını alımlarım, kavrarım (Deleuze, 2000: 82-83). Sentezin ikinci yönü, yeniden-üretim sentezidir. Sonraki parçaya geçtiğimde önceki parçayı yeniden-üretmem gerekir. Ardışık parçaları üretmekle kalmayacağım, öncekileri sonrakilerden yola çıkarak yeniden üretmek zorundayım. Sentezin bu ikinci türü ona (yani senteze) bir edim rolü verir, ne alıcılığın ne alımlayıcılığın edimidir bu. Alıcılık sadece mekân ile zamanıdır ve zaman ile mekânda beliren de sezgidir. Sentez hayal gücüne gönderir, onun bir edimidir. Ampirik ve aşkınsal (transandantal) olmak üzere hayal gücünün de iki türü vardır. Ampirik hayal etme, Pierre orada değilken onu düşünmemdir, aşkınsal hayal gücü ise hayal etme işinin bir mekânı ve bir zamanı belirlediği eylemdir. Hayal etmek mekân ile zamanın içinde bir mekân ile bir zaman belirlemek demektir (Deleuze, 2000: 83-84): Şu mekân ve şu zaman. Bu defa karşımızda bir biçim var. Mekân ile zamanın biçimi değil, mekânsal-zamansal bir biçim. Bir evin ya da bir aslanın biçimi. Ama algının olabilmesi için bir başka biçimin daha olması gerekir. Bu belirlenmiş zaman ile mekânın bir nesne biçimiyle ilişkilendirilmesidir. Algım bunu sağlayan şeydir, duyulur çeşitliliği bir nesne biçimine taşıyabilmem için gereklidir. Başka terimlerle söylersek henüz bir nesneyi algılıyor değilim, koşullarından biri olarak nesne biçimini varsayıyor algım. Bu bir şey değildir, boş bir biçimdir, bir formdur. Nesnenin biçimi ise tam anlamıyla duyulur, hissedilir niteliklerin —onları nasıl deneyliyorsam, yaşıyorsam / o halde— bir şey taşınamalarını, göndermelerini sağlayan işaretlerdir. Bir şeye, ama neye? Tam tamına, herhangi bir şey = hiç. Herhangi bir şey = x'in bir masa veya bir aslan olduğunu söylediğimde ise bu bir hiç değildir, herhangi nesnedir: Nesne = x ancak ona taşıdığım çeşitlilik yoluyla aslan olma, masa olma belirlenimlerine sahiptir. Mesela nesne = x'e rüzgârda uçuşan uzun yeleler, havada duyulan bir kükreme, ağırbaşlı bir koşu, bir antilopun kaçıışı gibi nitelikler atfedersem, onun bir aslan olduğunu anlarım. Olduğu haliyle herhangi bir nesne = x, saf bir algı biçimidir. Nesnelere algılıyor değilim ve nesne biçimini varsayan şey algımın kendisidir. Şu ya da bu mekânsal—zamansal çeşitliliği, şu ya da bu mekânsal-zamansal biçimi nesne = x'e taşıdığım zaman ise nesne = x artık x olmayı bırakır; işte o zaman bu bir aslandır, ya da bir evdir. Demek ki mekân ile zamanın biçiminin (sezgi biçiminin) ötesinde, belirlenmiş mekânsal-zamansal biçimin (hayal gücünün sentezi) ilerisinde üçüncü bir biçimin daha elimde bulunması gerekiyor: Bu, mekânsal-zamansal biçime taşıdığım herhangi bir nesnenin biçimidir, onu "bu budur" diyerek yaparım (Deleuze, 2000: 84-85). İşte bu da üçüncü sentezi oluşturur ve buna "tanıma" denir. Sentezin ilk iki edimi, alımlama ile yeniden-üretim hayal gücünün ürünü iken; tanıma kavrayış gücünün, anlığın edimidir. Çünkü tanıma, nesneye atfedilen yüklemeleri ifade eder. Nesneye atfedilebilecek olan yüklemeler ise kavrayış gücünün, anlama yetisinin kategorileridir (Deleuze, 2000: 86).

Birlik, çokluk, bütünlük (nicel kategorisi), gerçeklik, yadsıma, sınırlama (nitel kategorisi), töz, neden, karşılıklılık (töz kategorisi), olanak, var olma ve zorunluluk (modalite kategorisi) gibi Kantçı kategoriler neden kırmızı, yeşil tipinden yüklemeler değil de kategorilerdir? Çünkü bunlar mümkün bütün deneyimlerin koşullarıdır. Eğer her nesne 'bir' nesne ama aynı zamanda 'çok' diye kavrandığı ölçüde nesne oluyorsa yani bir çoğulluğun birliği ise ve bununla bir bütünlük oluşturuyorsa, her nesne ne olursa olsun bir gerçekliğe sahip demektir (Deleuze, 2000: 16). Deneyimlediğimiz şey kırmızı bir aslan olabilir de olmayabilir de. Fakat ne olursa olsun aslan ya "bir" tanedir ya da "çok" sayıdadır. Onun kırmızı ya da yeşil olması ise bir yüklemidir ve zorunlu değildir fakat onun bir ya da çok olması zorunludur ve bundan dolayı kategoriler,

mümkün bütün deneyimlerin temelinde yatarlar. Mümkün deneyimin kategoriler dışında bir diğer nedeni daha vardır, o da önceden bahsettiğimiz gibi zaman ve mekândır. Çünkü beliren her şey, mekân ve zaman koşullarında ortaya çıkar. O zaman kategoriler ile zaman ve mekân, transandantal öznenin boyutlarıdır diyebiliriz (Deleuze, 2000: 23). Bildiğimiz özneye ampirik özne denilir, bir de ondan farklı bir özne vardır ki ona transandantal özne denilir ve o bizden, sizden farklıdır. O, herhangi bir nesnenin ampirik öznelere belirlediği koşulların hepsinin birliğidir.

Mümkün bütün deneyimler, Spinozacı deneyim kavramının içerdiği anlamsal kapsamın daraltılmış halidir. Mümkün bütün deneyimlerin öznesi Spinoza'da olduğu gibi herhangi bir hayvanı vb.'ni içermez, insanla sınırlıdır. Çünkü transandantal özne her ne kadar doğrudan ampirik özne olmasa da herhangi bir nesnenin öznelere belirlediği koşulların hepsi olduğu için hayvanla, bitkiyle vb. bir şekilde değil, insanla ilişkilidir.

4. NIETZSCHECI YOĞUNLUK DİZİLERİNDEN GEÇEN ÖZNE

Kant'ın fenomenolojisinde fenomenler en temelde beliren şeylerdir ve onun düşüncesi de belirme koşullarının neler olduğunu tespit etmek yönündedir. Nietzsche ise fenomenlerin belirleriyle değil onların anlamıyla bu anlamda da aktif ve reaktif güçlerle ilgilenir (Deleuze, 2001: 73). Nietzsche için aktif ve reaktif güç arasındaki ayırım, varlığın tözden ziyade bir süreç olarak anlaşılmasına yol açar. Tözsel dünya çoklu güç etkilerinin ayırt edici fikirlerde, imgelerde ve özdeşliklerde bir araya getirilmeleriyle oluşur. Fakat ne varlığın özsel bir hakikati ne de görünümünün arkasında herhangi bir bağımsız realite vardır. Gerçeğin her görünümü güçlerin nicelikleri ve kombinasyonlarıyla yapılandırılır (Spinks, 2010: 7). Aktif güçler değerler yaratan eylemlerin ve oluşun güçleridir. Reaktif olanlar ise eylemleri sınırlayan, onlarla karşıtlık kuran ve onların bir kopyasını ya da imajını üreten güçlerdir. Kartal, kuzuyu kapma eyleminin kendisidir; o dolaysız bir eylemdir (aktif güç). Ancak reaktif güçler sanki "eylemlerinden" ayrı bir kartal varmış gibi, kuzuyu kapma eyleminden ayrı bir kartal "kurgu"su ya da "imajı" üretirler. Eylem olarak kartal için herhangi bir "merhamet" ya da "intikam" paradoksu düşünülemezken; eyleminden soyutlanmış bir kartal, ahlakın ve hakikatin öznesi haline getirilir. İşte reaktif güçlerin stratejisi burada yatar: Dolaysız bir eyleme, onun imajını dayatarak bir "fail" üretmek. Kartal kuzuyu kapma eyleminin kendisi olduğundan, eyleminden ayrı bir kartal olamayacağı için, güç istencinden ayrı bir yaşam da olamaz. Böylesine bir yaşam yalnızca bir soyutlama, temsil ya da kurgu olabilir (Çalıcı, 2012: 30-33).

Aktif güçlerle reaktif güçler arasındaki ilişkinin varlığın anlamını belirlediği yönündeki anlayışın temelinde oluş düşüncesi vardır. Bu bakış açısı varlığı töz olarak görmek yerine onu sürekli olarak oluş içerisinde yani yoğunluk ilişkileri bağlamında ele alır. Oluş dizilerinden, yoğunluk serilerinden geçiş ise özdeşliğin garantisi olan Tanrı'nın ölümüyle gerçekleşir.

Klossowski, dışlamaların ve kısıtlamaların efendisi olan Tanrı'yla, değişmelerin prensi olan ve aksine tüm olası yüklemelerin içinden geçen deccali karşılaştırır: Ben Tanrı'yım ben Tanrı değilim, ben Tanrı'yım ben İnsanım (Deleuze ve Guattari 2014: 118-119). Klossowski'ci yorumda Tanrı'nın ölümü, ölü Tanrı, Ben'den onun tek özdeşlik garantisini, birleştirici tözsel temelini kaldırır. Tanrı öldüğünde ben çözülür veya buharlaşır. Ama özne bu süreçte rastlantısal olaylar gibi kat edilmesi gereken bütün diğer benlere, rol ve kişiliklere açılır. "Ben Chambige'im, Badinguet'yim, Prado'yum, tarihin bütün isimleri arasında benim." (Deleuze, 2009a: 186-187). Yoğunluk (yeğlilik) özel isimlerle ilişkilidir ve bunlar ne şeylerin (ya da kişilerin) ne de kelimelerin temsilidir. Presokratikler, Romalılar, Yahudiler, İsa, Deccal, Jül Sezar, Borgia, Zerdüşt gibi bu özel isimlerin hepsi gösteren ya da gösterilen değil, yoğunluk betimlemeleridir: "... tarihin bütün isimleri, benim... Dolu bir beden üzerinde yaşanırken birbirlerinin içine geçen ve özel isimlerin işaret ettiği yeğliliklerin bir tür göçebeliği, bir sürekli yer değiştirmesi var. Yeğlilik ancak bir beden üzerine hareketli bir biçimde işlenmesiyle ve bir özel isim değişken dışsallığıyla bağlantılı olarak yaşanabilir ve özel isim bu yönüyle her zaman bir maskedir, bir işlemcinin maskesidir." (Deleuze, 2009a: 398)

5. YOĞUNLUK DİZİLERİNDEN GEÇEN ŞİZOFRENLER VE GÖÇEBELER

Sürekli olarak yoğunluk dizilerinden geçenler şizofrenler ile göçebelerdir. Her sistemin kendine özgü bir akıl hastalığı vardır: İlkel adı verilen toplumlarda histeri, büyük İmparatorluklarda depresif-paranoyak. Kapitalist ekonomi ise kodsuzlaşma ve yersizyurdsuzlaşma ile işler bundan dolayı onun hastaları kodsuzlaşan ve yersizyurdsuzlaşan şizofrenlerdir (Deleuze, 2009a: 422). Kapitalist sistemin ortaya çıkışı emek ve sermaye akımlarının çözülüşü ile gerçekleşir. Bu anlamda kapitalizm ilerici gibi durur. Fakat gerçekte bir yandan çözdüğünü diğer yandan yeniden yapılandırır, kodlar (Deleuze ve Guattari 2014: 56-58; Deleuze ve Guattari 1993: 76-77). Kodsuzlaşma ile yeniden kodlama kapitalizmin temel işleyişini oluşturur ve bu diyalektiğin nasıl gerçekleşeceğini belirleyen ise kapitalizmin kâr güdüsüdür. Yani

kapitalizm kodçözümünü sonsuza kadar götüremez, kâr için gerektiği yerde yeniden kodlamaya başlar. Şizofreni tam da kapitalizmin kodlarını çözdüğü bu akımları yeniden kodlayamamasından doğar ve onun sınırının yapı bozuma uğramasını ifade eder. Şizofreni kod çözümü sonsuzca sürmesini ifade eder ve bu kapitalizm açısından oldukça tehlikelidir.

Göçebeler ise savaş makinesini icat edenlerdir ve daha sonradan bu aleti düzenli hale getirerek ordular oluşturan despotik imparatorlukların üstkodlamalarından kaçanlardır (Deleuze ve Guattari, 1990: 107-108). Ne geçmişleri ne de gelecekleri olan göçebelere tarihi yoktur. Fakat tarihin büyük coğrafi serüvenleri hep kaçış çizgileriyle oluşur ve bu da vapurla, atla ya da yürüyerek yapılır. "... çölde Yahudilerin serüveni, Akdenizi geçen Vandal Genséric'in serüveni, istepler boyunca yol alan göçebelerin serüveni, Çinlilerin uzun yürüyüşü..." (Deleuze ve Parnet, 1990: 61, 183). Egemenler tarafından inşa edilen muzaffer tarihten bir kaçış imkânı sunan coğrafya oluş'u içerir. Sürekli olarak geçilen yerler herhangi bir sabit noktanın olmadığını, bir şeyden, bir halden bir başkasına geçişin yani oluşun egemen olduğunu gösterir. Bu anlamda oluş, coğrafidir.

Göçebelerin ne geçmişi ne geleceği vardır ama sadece oluşları vardır: Zenci-oluş, kadın-oluş, hayvan-oluş. Zenci-oluş bütün ırksal ayrımların içinden geçen, bütün etnik bölümlenmeleri kat eden ve kendisini müzikte olduğu kadar, edebiyatta da gösteren bir şeydir (Guattari ve Ronik, 2007: 101, 103). Kadın-oluş bir kadın kıyafetine bürünmek, kadın gibi olmak, kadın gibi davranmak değildir. Kendi hakim kimliğinin içine öbürünün hareketini yerleştirmektir (Akay, 2005: 22). Oluş hiçbir şekilde bir biçime ulaşmak değildir (özdeşleşme, taklit, Mimesis). Oluş bir kadından, bir hayvandan veya bir molekülden ayırt edilemeyecek şekilde bir yakınlık, ayırt edilmezlik ya da farklılaşmama bölgesi bulmaktır (Deleuze, 2013: 9). Oluş illa karşıt kutuplardan birisine geçmek, o olmak değildir çünkü bu durum yine bir özdeşleşme ilişkisine yol açar. Bir aynılık ilişkisi içerisine girmekten ziyade amaç, düşüncede bir göçebe kuvvet oluşturmaktır. Bunu ise Epiküros, Spinoza ve Nietzsche gibi düşünürler başarabilmiştir ve onlar bunu düşünceyi bir savaş makinasına dönüştürerek yapmışlardır (Deleuze ve Parnet, 1990: 51-52). Düşüncenin göçebe bir kuvvet haline dönüşmesi egemen düşünce yapılarına karşı çıkmayı, alışıldık düşünce kategorilerini (insan-hayvan, erkek-kadın vb.) ortadan kaldırmayı amaçlar. Çünkü bu kategoriler iktidar aygıtlarının benimsetmeye çalıştığı ayrımlardır.

6. HAYVAN-OLUŞ

Leibniz, bazı kimselerin insanlar ile hayvanlar arasında kopukluklar, uçurumlar olduğu izlenimine sahip olduklarını söyler. Bu durum ona göre zorunludur çünkü Tanrı dünyayı en iyi şekilde yani bir süreklilik ilişkisi içerisinde meydana getirmiştir. Dolayısıyla hayvandan insana doğru çeşitli ara basamakları olan bir geçiş süreci vardır. Bunu gören insanoğlu gurura kapılabilir çünkü kendisinin daha alt basamaklardan ne kadar üstün olduğunu anlar. Diğer yandan bu gurur insanın doğa üzerinde hakimiyet kurması için de gereklidir (Deleuze, 2007: 109-110). Deleuze yoğunluklar düşüncesi vasıtasıyla tam da insan ile hayvanlar arasındaki bu kopuşu, ayrımı ortadan kaldırmaya çalışır. Çünkü yoğunluklar akıl ya da irade gibi ayrımlaştırıcı değil, birleştiricidirler. Bütün canlıların ortak bir zeminde buluşmalarını sağlayan temeldirler.

Yoğunlukları görebileceğimiz yer birey-öncesi tekilliklerdir. Deleuze'a göre biz uzun süre şu alternatifte esir kaldık: Ya bireyler ve kişiler olacaksınız ya da farkların silindiği anonim bir zemine katılacaksınız. Oysa biz birey-öncesi, kişisiz tekillikler dünyasının farkına varmalıyız. Bunlar ne kişilere, ne bireylere, ne de farksız bir zemine gönderme yaparlar. Birinden diğerine geçen, çalan ve uçan, zor kullanan, taçlanmış anarşiler oluşturan, göçebe bir mekânda oturan, hareketli tekilliklerdir bunlar (Deleuze, 2009a: 224).

Deleuze'ün bakış açısı birey-öncesi, kişisiz tekillikler olarak adlandırdığı yoğunlukları ve bu yoğunluklara bağlı olarak deneyimlerde bulunan heterojen varlıkları esas alır. Bundan dolayı Spinoza'ya yaklaşır. Ona göre bedenler cinslerine ve tarzlarına, organlarına ve onların işlevlerine göre kendilerini belirlemezler ama yapabildiklerine, kabil oldukları etkilere, eylem olarak tutkularına göre belirlenirler. Etki alanlarının listesi verilmeden önce bir hayvanı belirleyemeyiz (Deleuze ve Parnet, 1990: 88). Deleuze J. Von Uexüll'ün yaklaşımından da etkilenecek bir hayvan olarak kenenin üç duyu aracılığıyla tanımlanacağını ileri sürer: ilki ışıkla (bir dalın üstüne tırmanır), ikincisi koku almayla (kendini dalın altından geçen memelinin üstüne bırakır) ve üçüncüsü sıcaklıkla ilgilidir (tüysüz olan en sıcak noktayı bulur). Üç etkiye sahip olan bir kene bile ne büyük bir kuvvettir! Sonuçta, kabil olduğu etkilere ait işlevler ve organları vardır. Önce az sayıda etkileri olan örümcek ve onun ağı, bit ve kafatası gibi basit hayvanlarla başlamamız gerekir (Deleuze ve Parnet, 1990: 88-89; Deleuze, 2011: 139-140). Hayvanları ve insanları yetenekli oldukları duygular aracılığıyla tanımlayan bu gibi yaklaşımların etolojiyle ilişkili olduğunu belirten Deleuze, bahsedilen şeylerin Spinoza'nın bakış açısıyla yakından ilişkili olduğunu ifade eder. Çünkü Spinoza'ya göre baştan

neye yetenekli olduğumuzu ya da neye yatkın olmadığımızı bilemeyiz. Önceden bir bedenın ya da zihnin ne yapacağını bilemeyiz.

Geleneksel bakış açısı var olanları sınıflar, cinsler ve türlere göre ayırırken Spinoza daha farklı bir yol uygular. Varlıkları yetenekli oldukları duygulanımlara, tepki verdikleri heyecanlanışlara ve onları duygulandırmayan, yeteneklerini aşan, kederlendiren ya da ölümlerine neden olan şeyler tarafından tanımlamaya çalışır (Deleuze, 2011: 51-52). Benzeri bir şeyi Nietzsche de reaktif güçlerin türleri olan hınc'ı, huzursuz vicdanı ve çileci ruhu izah ederken ifade eder. Huzursuz vicdan olumsuzlukların nedeni olarak bir kimsenin kendisini suçlamasıdır. Bütün kötülüklerin kaynağı olarak kendisini görmesidir. Çileci ruh huzursuz vicdan ile hıncın karışımından oluşur. Olumsuzlukların nedeni olarak hem kendisini hem de karşısındakini görmektir. Bu açıdan hınc karşısındakini kötülemdir, suçlamaktır. Hıncıta reaktif kuvvetler, kuvvetin soyut ve etkisizleşmiş imgesini “yansıtır”; etkilerinden ayrılan böyle bir kuvvet eylediğinde *suçlu* ve tam tersine eylemediğinde de “*değerli*” görülür (Deleuze, 2010: 177). Etçil kuşlar kötüdür (yani tüm etçil kuşlar kötüdür, tüm kötüler etçil kuştur), ben etçil kuşun karşıtıyım, o halde ben iyiyim. Şurası açık ki etçil kuş neyse odur, yani etkilerinden veya görünümünden ayrılmamış bir güçtür. Ancak hınc düşüncesinde etçil kuşun kuvvetini göstermeyebileceği, etki etmekten kaçınabileceği ve kendisini, yapmaya muktedir olduğu şeyden ayırabileceği varsayılmıştır. Kötüdür çünkü kendisini geri çekmiyor (Deleuze, 2010: 176-177). Hınc davranışında Nietzsche'nin karşı çıktığı şey, ahlaki kaygılardan hareketle bedenın, sahip olduğu gücün ve ortaya koyduğu eylemin engellenmesidir. Ahlak nedir? Ona göre zayıf olanların, güçlü olanları kendi seviyelerine çekmek için inşa ettikleri bir şeydir.

Spinoza, Nietzsche ve Deleuze yoğunlukların ahlaki vb. kaygılardan hareketle denetlenmelerine karşı çıkarlar. Onlara göre şayet illa bir ahlak olacaksa bu tam da yoğunluk sahibi varlıkların yapabildiklerine göre olmalıdır. Bunun ötesindeki bir ahlak yalnızca onların kapasitelerine göre eylemelerini engeller, onları sınırlandırır. Bu bağlamda ahlakın vazgeçilmez olduğu “toplum” kavramına karşı Deleuze ve Guattari, “düzenleme” ile “plato” kavramlarına başvururlar. Bir düzenleme yalnızca sosyolojik değil aynı zamanda biyolojik unsurları da içerir (Guattari, 2006: 415; Guattari ve Ronik, 2007: 463). Düzenleme kavramının bizi götürceği yer, doğa ile kültür arasındaki ayrımın ortadan kaldırılmasıdır ve bunun da iki biçimi vardır. Biri, insan ve hayvan davranışlarını birbirine yaklaştırmaktan ibarettir (Deleuze'e göre Lorenz bunu endişe verici politik sonuçlarla önceden yapmıştır). Deleuze ise davranış kavramına karşı çıkar çünkü davranış hala kontur demektir yani bir sınır çekmektir, var olanlar arasındaki sınır çizgilerinden kurtulamamaktır. Oysaki bir düzenleme öncelikle son derece heterojen elemanların, doğal ya da yapay, bir bütün olarak tutulmasını sağlayandır: bir ses, bir renk, bir jest, bir pozisyon, vs. Bu, davranışları önceleyen bir “dayanıklılık” problemidir. Dayanıklılık, mantığa ya da matematiğe ilişkin olmaktan çok fiziğe ilişkin çok özel bir ilişkidir. Son derece farklı şeyler arasında bir dayanıklılık nasıl tesis edilebilir? Hiç kuşkusuz yoğunluklara göre. Bateson'dan ödünç alınan “plato” terimi de bu yoğun devamlılık alanlarını tesis etmek için kullanılır (Deleuze, 2009b: 185). Deleuze Bateson'un plato kavramını dışsal bir amaç ya da bir son noktaya göre gelişmeyen ve sürekli kendi içerisinde etkileşen yoğunluk bölgelerini dizayn etmek için kullanır. Plato bir bölgenin unsurları dışsal bir organizasyon planına boyun eğdirilmediğinde yapılandırılır. Çünkü dışsal bir plan edimselleştirici kapasiteler olan unsurlar arasındaki virtüel ilişkilerden bazılarının yerine diğerlerinin seçilmeleri gerektiğini empoze eder (Lorraine, 2010: 208).

7. SONUÇ

Yoğunluklar düşüncesinin düşünce tarihindeki öncüleri özellikle Spinoza ile Nietzsche'dir. Onların ortak özelliği insanı yalnızca bir akıl ve ruh varlığı olarak değil aynı zamanda bir duygu ve güç varlığı olarak görmeleridir. İnsanın bir duygu ya da güç varlığı olarak görülmesi, onun (insanın) bir bedenden meydana gelmesini kabul etmek anlamına gelir. Bir bedenın en önemli belirtisi ise belirli yoğunluklardan oluşması ve onlara göre işlemesidir.

Nietzsche, Tanrının ölümünü ilan etmişti. Deleuze ve Guattari ise hem Nietzsche hem de ondan daha önce yaşamış olan Spinoza vasıtasıyla “İnsanın ölümünü” ilan etmektedirler. İnsanın ölümü ile kastedilen düşüncenin ise iki anlamı vardır. Bunlardan birincisi, insanın artık bildiğimiz gibi yalnızca bir akıl varlığı değil aynı zamanda bir beden varlığı olmasıyla ilişkilidir. İkincisi ise insan egemen bir dünyanın, artık gerilerde kalmış olmasıyla ilgilidir. İçinde yaşadığımız dünyada bizden (insanlardan) başka varlıkların, bedenlerin ve kapasitelerin de olabileceğini kabul etmek anlamına gelir.

Birlikte yaşadığımız hayvanlara yönelik artan şiddet olaylarına karşı teorik bir çerçeve sağlaması açısından Deleuze'ün ve Guattari'nin hayvan-oluş kavramları oldukça önemlidir. Hayvan-oluş kavramının en önemli belirlenimi bir ayırt-edilemezlik bölgesi oluşturmaktır. İnsanlarla diğer varlıklar yani hayvanlar ve bitkiler

arasındaki bu ayırt-edilemezlik bölgesi nasıl oluşturulabilecektir? Hiç kuşkusuz, birey-öncesi, kişisiz tekillikler olarak ifade edilen yoğunluklar vasıtasıyla.

Yoğunluklar, akıl kavramından hareketle ayırt edilen insan ile diğer canlı varlıklar arasındaki etkileşimi sağlayacak olan ortak temeldir. Hem insanlar hem de hayvanlar ve diğer canlılar şu ya da bu düzeyde birbirlerinden farklılaşsalar da ortak bir şekilde yoğunluklara sahip olan varlıklardır ve buradan hareketle yeni bir yaşam dünyası inşa edilebilir. Geçmişte olduğu gibi yaşam dünyamızın artık sınırı toplumsalla, insan egemen birlikteliklerle sınırlı değildir. İnsanın dışındaki diğer canlıları ve diğer varlıkları da içerecek şekilde olan düzenleme'lere ihtiyacımız var. Düzenleme bir arada yaşadığımız dünyanın yalnızca insani olan öğelerini içermez aynı zamanda ondan bağımsız olan diğer varlıkları da içerir bu anlamda heterojendir. Bir araya gelen sayısız çeşitlilikteki varlıkları bir arada tutacak olan şey ise plato'dur. Onların arasındaki ilişkilerin, yoğunluklu etkileşimlerin devamlılığını plato sağlar.

Bizler için ise bu platonun parametrelerinin neler olabileceği üzerine düşünmek, onları araştırmak kalmaktadır. Artan farkındalıkla birlikte yapmamız gereken şey bizim dışımızdaki canlılarla nasıl ilişki kurduğumuz, bunları kalıcı birliktelikler haline nasıl dönüştürebileceğimizdir? Belki bu şekilde uzun yılların neden olduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmak mümkün olmasa da en azından bundan sonrası için iyi bir fırsatı kaçırmamış oluruz.

KAYNAKÇA

AKAY, A. (2005). "Önsöz", *Perikles ve Verdi: François Châtelet'nin Felsefesi*, Gilles Deleuze, Çev: Ali Akay, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Colebrook, C. (2010). "Disjunctive Synthesis". (Edit. Adrian Parr), *The Deleuze Dictionary*, ss. 79-81, Edinburg University Press, Edinburgh.

Çalıcı, S. (2012). *Gilles Deleuze ve Felix Guattari'de Arzu Ontolojisi ve Politika*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Deleuze, G. (2000). *Kant Üzerine Dört Ders* (Çev: Ulus Baker), Öteki Yayınevi, Ankara.

Deleuze, G. (2001). *Pure Immanence: Essays on A Life*, with an introduction by John Rajchman, Translated by Anne Boyman, Zone Books, New York.

Deleuze, G. (2007). *Leibniz* (Çev: Ulus Baker), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul.

Deleuze, G. (2009a). *İssiz Ada ve Diğer Metinler* (Çev: Ferhat Taylan-Hakan Yücefer), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G. (2009b). *İki Delilik Rejimi* (Çev: Mahir Ender Keskin), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G. (2010). *Nietzsche ve Felsefe* (Çev: Sertaç Canbolat), Norgunk Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G. (2011). *Spinoza: Pratik Felsefe* (Çev: Alber Nahum-Ulus Baker), Norgunk Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G. (2013). *Kritik ve Klinik* (Çev: İnci Uysal), Norgunk Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G & F. Guattari (1990). *Kapitalizm ve Şizofreni 1, Göçebebilimi İncelemesi: Savaş Makinası* (Çev: Ali Akay), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G & F. Guattari (1993). *Kapitalizm ve Şizofreni 2: Bin Yayla: Kapma Aygıtı* (Çev: Ali Akay), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Deleuze, G & F. Guattari (2014). *Kapitalizm ve Şizofreni 1* (Çev: Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan, Mustafa Yiğitalp), Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara.

Deleuze, G & C. Parnet (1990). *Diyaloglar* (Çev: Ali Akay), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Descartes, R. (1984). *Metot Üzerine Konuşma* (Çev. K. Sahir Sel), Sosyal Yayınları., İstanbul.

Guattari, F. (2006). *The Anti-Oedipus Papers* (Edit. Stéphane Nadaud, Translated by Kétina Gotman), Semiotext(e), Newyork and Los Angeles.

Guattari, F. & S. Ronik (2007). *Molecular Revolution in Brazil*, Translated by Karel Clapshow and Brian Holmes, Semiotext(e), Los Angeles.

Lorraine, T. (2010). "Plateau". (Edit. Adrian Parr), *The Deleuze Dictionary*, ss. 208-209, Edinburg University Press, Edinburgh.

Spinks, L. (2010). “Active / Reactive”. (Edit. Adrian Parr), *The Deleuze Dictionary*, ss. 7-9, Edinburg University Press, Edinburgh.

Spinoza (2009). *Tractatus Politicus / Spinoza Politik İnceleme* (Çev: Murat Erşen), Dost Kitabevi, Ankara.

Williams, J. (2010). “Cogito”. (Edit. Adrian Parr), *The Deleuze Dictionary*, ss. 51-53, Edinburg University Press, Edinburgh.